

УЧИЛИЩНИЯТ КЛАС КАТО СОЦИАЛНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКИ ФЕНОМЕН

Възрастова динамика на училищния клас

Таблица 1

Параметри на описанието		Класове	
		1 клас	2 (3) клас
Зададени „белези на развитието?	Социално-педагогическа ситуация	Променяща се: предполага усвояването на нови варианти на ролево взаимодействие (ученик-учител, съученици, родители на ученика)	Стабилна: класът се намира в системата на обичайните училищни изисквания, взаимодейства с познати хора.
	Възрастови задачи на развитието, изисквания и очаквания от страна на възрастните	Овладяване на техники за учебна дейност и системата на училищни изисквания, формиране на психични процеси	Развитие на познавателната сфера, изработване и закрепяне на ефективен стил на учебна дейност
Вътрешна логика на развитието на класа като малка група	Мотивационен компонент на учебната дейност	Преобладава учебната мотивация, социалната мотивация (Аз съм ученик), отношението към училището и учителите е положително	Преобладава учебната мотивация, отношението към училището и учителите като цяло е положително
	Оперативен компонент на учебната дейност	Не е сформиран, активно се формира, преди всичко под влияние на стила на педагогическата работа на учителя	По-устойчиво предпочитане на едни или другиначини на организация на учебната дейност
	Експресивна дейност на класа	Няма шаблон, отношенията често са ситуативни, регулират се на основата на отразеното отношение на учителя към конкретен ученик	Появяват се типични стилове за разрешаване на конфликт и регулиране на отношения в непрекъснатата система „самостоятелно-с помощ от учител“
	Групови структури	Класът се състои от подгрупи, съставът на които е неустойчив	Структурата на отношенията е доста неустойчива, променя се под влияние на ситуативни фактори
			Емоционалните отношения преобладават над деловите
Система за групови очаквания	Не е формирана, отношенията се регулират на основата на външни по отношение на класа норми, предадени (излъчени) от учителя. Важен фактор е учителската оценка.	Сформирана предимно в рамките на подгрупите. Съществено влияние оказват външните по отношение на класа норми.	

Параметри на описанието		Класове	
		1 клас	2 (3) клас
	Сплотеност на класа	Не е изразена	Расте за сметка на формирането на устойчиви подгрупи
	Формиране на групова идентичност	Не е сформирана, отношението към външни групи се оформя в края на първи срок	В процес на формиране, появява се изразено съперничество с външните групи на основата на сравнение с тях
		3(4) клас	5 клас
Зададени „белези на развитието“?	Социално-педагогическа ситуация	Стабилна: система на обичайни училищни изисквания, взаимодействие с познати хора (учители, съученици)	Променяща се: класът се сблъсква с принципно нова система на организация на учебния процес
	Възрастови задачи на развитието, изисквания и очаквания от страна на възрастните	Развитие на познавателната сфера, изработване и закрепване на ефективен стил на учебно-познавателна дейност	Начало на процеса на смяна на водещия вид дейност от учебна на интимно-личностно общуване с връстници
Вътрешна логика на развитието на класа като малка група	Мотивационен компонент на учебната дейност	Учебната мотивация, авторитета на училището и ролята на учителя в цяло се запазва	Учебна мотивация, социална мотивация („Аз в средното училище“), отношението към учебните предмети и учителите постепенно се диференцира
	Оперативен компонент на учебната дейност	Сформиран, ясно са изразени предпочитаните и отхвърлените форми на организация на учебния процес	Може да се съхрани или промени под въздействието на авторитетни учители
Експресивна дейност на класа		Фиксират се шаблони на изразяване по адрес на съученици и педагози	Може да се запази или промени под въздействието на авторитетни учители
	Групови структури	Стават по-устойчиви, междуличностните прадпочитания и отхвърляния се укрепват	Устойчиви, определени неформални роли, които в една или друга степен са осъзнати от собствениците
		Емоционалните отношения преобладават над деловите	
	Система за групови очаквания	Оформят се фрагменти на вътрешногрупови норми	Появяват се собствени вътрешногрупови норми, относително независими от нормите, които са зададени извън групата
	Сплотеност на класа	Расте, появяват се устойчиви взаимовръзки между подгрупите. Повишава се актуалността на проблема с междуличностните конфликти	Висока, но потенциала на междуличностните конфликти се запазва
	Формиране на групова идентичност	В процес на формиране; съхранява се съперничеството с външни групи	Ясно се осъзнава груповото „Ние“, диференцират се „наши“ и „не наши“

Параметри на описанието		Класове	
		1 клас	2 (3) клас
	Сплотеност на класа	Не е изразена	Расте за сметка на формирането на устойчиви подгрупи
	Формиране на групова идентичност	Не е сформирана, отношението към външни групи се оформя в края на първи срок	В процес на формиране, появява се изразено съперничество с външните групи на основата на сравнение с тях
		3(4) клас	5 клас
Зададени „белези на развитието“?	Социално-педагогическа ситуация	Стабилна: система на обичайни училищни изисквания, взаимодействие с познати хора (учители, съученици)	Променяща се: класът се сблъсква с принципно нова система на организация на учебния процес
	Възрастови задачи на развитието, изисквания и очаквания от страна на възрастните	Развитие на познавателната сфера, изработване и закрепване на ефективен стил на учебно-познавателна дейност	Начало на процеса на смяна на водещия вид дейност от учебна на интимно-личностно общуване с връстници
Вътрешна логика на развитието на класа като малка група	Мотивационен компонент на учебната дейност	Учебната мотивация, авторитета на училището и ролята на учителя в цяло се запазва	Учебна мотивация, социална мотивация („Аз в средното училище“), отношението към учебните предмети и учителите постепенно се диференцира
	Оперативен компонент на учебната дейност	Сформиран, ясно са изразени предпочитаните и отхвърлените форми на организация на учебния процес	Може да се съхрани или промени под въздействието на авторитетни учители
Експресивна дейност на класа		Фиксират се шаблони на изразяване по адрес на съученици и педагози	Може да се запази или промени под въздействието на авторитетни учители
	Групови структури	Стават по-устойчиви, междуличностните предпочитания и отхвърляния се укрепват	Устойчиви, определени неформални роли, които в една или друга степен са осъзнати от собствениците
		Емоционалните отношения преобладават над деловите	
	Система за групови очаквания	Оформят се фрагменти на вътрешногрупови норми	Появяват се собствени вътрешногрупови норми, относително независими от нормите, които са зададени извън групата
	Сплотеност на класа	Расте, появяват се устойчиви взаимовръзки между подгрупите. Повишава се актуалността на проблема с междуличностните конфликти	Висока, но потенциала на междуличностните конфликти се запазва
	Формиране на групова идентичност	В процес на формиране; съхранява се съперничеството с външни групи	Ясно се осъзнава груповото „Ние“, диференцират се „наши“ и „не наши“

		6,7,8 клас	9 клас	10,11 клас
Зададени „белези на развитието“?	Социално-педагогическа ситуация	Стабилна: класът се намира в системата на обичайни училищни изисквания	Променяща се: перспектива за промяна на ученическия колектив	10 кл. Променяща се: Класът се сблъсква с принципно ново ниво 11 кл. Променяща се: Перспектива за промяна на ученическия колектив
	Възрастови задачи на развитието, изисквания и очаквания от страна на възрастните	Развитие на самосъзнанието. Формиране на чувство за зрялост	Първично професионално самоопределяне	Професионално и личностно самоопределяне
Вътрешна логика на развитието на класа като малка група	Мотивационен компонент на учебната дейност	Мотивация за комуникация и самоизразяване		Често няма обща мотивация, личната се диференцира на основата на различно отношение към учебните предмети
	Оперативен компонент на учебната дейност	Сформиран, устойчив		Разпада се, стилът на учебна дейност се индивидуализира
	Експресивна дейност на класа	Формирани са устойчиви шаблони		Разпада се, индивидуализира се
	Групови структури	Устойчиви		Осъзнават се фактори на подгруповите образowania, за сметка на което се усложняват груповите структури
		Преобладават емоционалните отношения	Емоционалните и деловите отношения се диференцират в различни видове дейност	
	Система за групови очаквания	Вътрешногруповите норми са във възхода си. Начините на поощрения и наказания са „отработени“	Заедно с груповите норми расте ролята на общоучилищните норми във връзка с перспективата за продължаване на образованието	Основава се на общочовешките норми. Обострено е чувството за справедливост като регулатор на взаимоотношенията
	Сплотеност на класа	Висока	Висока, особено към края	Често се понижава, към завършването се повишава
	Формиране на групова идентичност	Чувството за „Ние“ е засилено, външните групи се делят на „контактни“ и „неконтактни“	Чувството за „Ние“ съхранява своята актуалност, диференцира се отношение към външните (аут) групи и техните отделни членове	Чувството за „Ние“ съхранява своята актуалност, но често встъпва в противоречие с личната идентификация